

DOI 10.33099/2618-1614-2022-19-2-3-9

УДК 355.02

В. В. Школяренко,

кандидат технічних наук, старший науковий співробітник,
начальник навчально-наукового центру підготовки офіцерів
для багатонаціональних штабів, Національний університет
оборони України імені Івана Черняховського, полковник

Шляхи зміцнення воєнної безпеки України в умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну

У статті представлені теоретичні викладки, що пов'язують між собою розуміння державою принципів функціонування сучасної міжнародної системи, визначення нею національних інтересів та пошуку механізмів їх реалізації. Встановлено, що забезпечення національної (воєнної) безпеки здійснюється шляхом вироблення та імплементації відповідної стратегії. Із застосуванням цієї логіки до ситуації повномасштабної агресії Росії проти України визначені практичні шляхи зміцнення воєнної безпеки України через пошук ефективної стратегії національної (воєнної) безпеки.

Ключові слова: міжнародна система, стратегія національної безпеки, стратегія воєнної безпеки, цілі, шляхи та засоби.

© В. В. Школяренко, 2022

Як зазначив Верховний представник Європейського Союзу Жозеф Борель, «повномасштабне вторгнення РФ в Україну змусило всю Європу шукати нові шляхи для зміцнення обороноздатності». Така ситуація, за його словами, склалася на фоні минулих бюджетних скорочень та недофінансування сфери безпеки. До прикладу: за період з 1999 по 2021 роки сукупні оборонні витрати ЄС збільшилися лише на 20%, витрати США – на 66%, Росії – майже на 300% [1].

Пошук безпеки є найважливішим питанням для переважної більшості суб'єктів міжнародної системи, провідними з яких є національні держави. Безпека передбачає відсутність загроз інтересам суб'єкта. В абсолютному розумінні повна безпека означала би відсутність будь-яких загроз.

Історично термін безпека прирівнювався до воєнного виміру безпеки. Таким чином, безпека означала безпеку від війни або жорстоких конфліктів. Але ХХ століття стало свідком розширення цієї концепції, яка додала й інші питання безпеки, наприклад ті, що стосуються економіки, соціальної сфери чи довкілля. Те, яку інтерпретацію поняття *безпеки* обирає для себе суб'єкт міжнародної системи, допомагає йому визначити свою участь в альянсах чи коаліціях, участь у колективних системах безпеки чи інституціях, а також відповідну поведінку в міжнародних відносинах, яка схиляється до балансу сил або до наслідування моди (приспосовування до сильнішого).

Прийнято вважати, що існуючі джерела воєнної небезпеки за походженням можна поділити на зовнішні та внутрішні. Наприклад, для України у 2015 р. фахівці визначали такі основні зовнішні джерела воєнної небезпеки, які виходили здебільшого від східного агресивного сусіда: «...наявність територіальних претензій до України; зацікавленість у зміні зовнішнього та внутрішнього політичного курсу України на свою користь; прагнення до зменшення політичної, економічної, воєнної ваги України в інтересах свого домінування в регіоні; ведення проти нашої держави ворожої пропаганди, підтримка дій сепаратистських сил в Україні, сприяння розпалюванню міжетнічних та міжконфесійних протиріч; зацікавленість у встановленні контролю над стратегічними об'єктами та комунікаціями України; наявність поблизу кордонів України значних угруповань військ» [2].

Сьогодні можна констатувати, що зазначені джерела небезпеки протягом останніх років не були послаблені настільки, щоб запобігти війні, що триває нині.

Метою статті є обґрунтування ефективних підходів до забезпечення національної (воєнної) безпеки держави та визначення на цій основі шляхів зміцнення воєнної безпеки України в умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

Виклад основного матеріалу

У теорії, як описує Алан Столберг функціонування міжнародної системи, є два способи використання державами участі в альянсах чи коаліціях – це відновлення (посилення) балансу сил або наслідування моди (приспосовування) [3]. При цьому досягнення балансу може бути як зовнішнім, так і внутрішнім. У першому випадку слабші держави формують коаліцію (союз) проти сильнішої держави, зміщуючи баланс сил на свою користь (наприклад створення НАТО на протипагу СРСР). У другому випадку сильша держава здійснює військове нарощування, щоб досягти певного паритету відносно сильнішої держави (наприклад Північна Корея на протипагу Південної Кореї).

Наслідування моди (приспосовування) відрізняється від балансування тим, що воно завжди стосується слабшої держави або держав, котрі приєднуються до сильнішої держави, альянсу чи коаліції. Слідування моді відбувається тоді, коли слабші держави вирішують, що вартість протистояння сильнішій державі перевищує вигоди, отримані від її підтримки (наприклад Республіка Білорусь відносно Російської Федерації). До того ж сильніша сторона може запропонувати такі стимули, як безпекові гарантії, територіальні вигоди, фінансові дотації, торговельні угоди тощо, щоб спонукати слабшого суб'єкта приєднатися до неї.

Держави беруть участь у коаліціях чи прагнуть приєднатися до альянсів виключно тоді, коли це відповідає їхнім національним інтересам. Участь у коаліціях є ситуативною (наприклад участь України в операції «Свобода Іраку»), тоді як альянси можуть функціонувати протягом тривалих періодів (наприклад НАТО). При цьому великі держави відіграють провідні ролі в міжнародній системі балансу сил, оскільки вони потужніші у військовому, економічному та, що важливо, технологічному плані.

Біполярна система міжнародних відносин, яка склалася після Другої світової війни та існувала до розпаду СРСР, яскраво підтверджувала напрацювання наукової школи, що сповідує баланс сил у міжнародній системі. Але існують і інші наукові школи, які пропагують дисбаланс сил та зазначають, що саме ієрархія влади сприяє виникненню та підтриманню миру у світі. А війни трапляються в результаті прорахунків керівництва держав, які мають відносно однакову силу (на прикладі сьогоденного протистояння США та Китаю або ж інтерпретації керівництвом Російської Федерації характеру її війни з Україною як війни проти всього Заходу).

Для тих суб'єктів міжнародної системи, які не дуже комфортно себе почувають в альянсах чи коаліціях, альтернативою є колективна безпека. У формальному плані колективна безпека – це структура чи інституція, покликана запобігати або нейтралізувати агресію якоїсь держави проти будь-якої держави – члена цієї організації. Усі держави-члени несуть відповідальність за

фізичну безпеку кожного окремого члена. Членство в такій інституції дає державам змогу відмовитися від одностороннього застосування сили, оскільки інституція гарантує прийти на допомогу постраждалій державі та накладає санкції на агресора. Загальний намір колективної безпеки – це підтримання миру серед членів інституції (наприклад ООН, Ліга Націй), на відміну від альянсу, який регулює відносини між ним та зовнішніми елементами [3].

Колективна безпека найбільше підходить для підтвердження правоти ліберальної школи міжнародних відносин, яка обстоює принцип, що державам вигідніше співпрацювати, ніж ворогувати, і це може стати запорукою сталого та тривалого миру.

Попри існування різних наукових підходів у трактуванні поведінки акторів на міжнародній арені, ніхто не заперечуватиме провідну роль у міжнародній системі держави, що прагне забезпечити свої національні інтереси. І що важливо, місце кожної окремої держави визначається її владою, яка може бути жорсткою, м'якою чи розумною. Ця влада вимірюється з погляду здатності управляти інструментами сили (влади), які є в її арсеналі. Таке вимірювання завжди проводиться стосовно іншого актора чи акторів і в контексті конкретної ситуації, в якій може бути застосована влада. Американські фахівці з безпеки традиційно класифікують інструменти влади, використовуючи абревіатуру DIME (дипломатичні, інформаційні, військові та економічні інструменти), які можна розширити до DIMFIL: дипломатія, інформація, військова, економічна, фінансова, розвідувальна та правоохоронна діяльність.

Для держави національний інтерес є багатограним і може бути орієнтованим на політичні, економічні, військові чи культурні цілі. Найвагоміший інтерес – державне виживання та безпека.

Національні інтереси – це те, що кожна держава розглядає для себе як бажану мету, те, що варто цінувати й чого потрібно досягати. Реалізація інтересу може підвищити політичне, економічне, безпекове, екологічне та (або) моральне благополуччя населення і держави. Це справедливо в межах території держави, а також у будь-яких зовнішніх відносинах, які вона може провадити поза своїм адміністративним контролем.

Забезпечення національних інтересів є полем діяльності національної стратегії або ж, як у нас прийнято, стратегії національної безпеки та її складової – стратегії воєнної безпеки. Національну безпеку можна визначити як колективний термін, що охоплює як національну оборону, так і зовнішні відносини.

Як зазначається у британській оборонній доктрині, «стратегія оркеструє (створює та взаємоузгоджує) інструменти влади на підтримку довгострокових цілей політики» [4, с. 7]. Та сама доктрина підкреслює взаємозалежність між політикою і стратегією: «Політика працює тільки в тому випадку, коли є надійна стратегія

її реалізації, а стратегія вимагає, щоб кінцеві цілі, які ставить політика, були досяжними».

Війна є найвищим випробуванням великої стратегії, коли застосовуються всі інструменти національної влади для здобуття перемоги та забезпечення виживання нації.

Клаузевіц зазначав: «Ніхто не починає війну – точніше, ніхто у своїх думках не повинен робити цього – без того, щоб спочатку мати чітке уявлення про те, чого він має намір досягти цією війною і яким чином він її збирається вести» [5, с. 579].

Підсумовуючи зазначені короткі теоретичні викладки, слід зазначити, що забезпечення воєнної безпеки є першочерговим постійним завданням кожної держави. Воно відбувається крізь призму визначення та реалізації національних інтересів. Головним інструментом забезпечення воєнної безпеки є стратегія національної (воєнної) безпеки, яка узгоджує кінцеві цілі стратегії, шляхи та засоби їх досягнення, спрямовані на реалізацію цілей політики, які визначає керівництво держави на певний період. Успіх у забезпеченні національної (воєнної) безпеки залежить від ефективності самої стратегії її втілення. Шляхами її реалізації є розвиток та застосування наявних і потенційних (які стануть доступними за час імплементації стратегії) інструментів влади (дипломатичного, військового, економічного та інформаційного), що знаходять вираження в конкретних засобах (союзах, коаліціях, угодах, військових спроможностях із зазначенням видів озброєнь, кількості військових організаційних структур, людських, матеріально-технічних, фінансових та інформаційних ресурсів).

На практиці у внутрішній політичній боротьбі представники різних політичних сил в Україні ще до повномасштабної агресії Російської Федерації часто надавали різні рецепти розвитку нашої країни, наводили діаметрально протилежні вектори зовнішньополітичного курсу: Схід чи Захід, нейтральний статус чи колективна безпека. На мій погляд, такий стан речей став можливим через відсутність у державі ефективної стратегії національної безпеки, як і стратегії воєнної безпеки, та дієвих механізмів вироблення ефективної стратегії та її втілення, включно з елементами контролю та конструктивної критики.

До цього можна додати, що в дискусіях на стратегічні, а отже, на найважливіші для України як національної держави теми, був відсутній науковий базис теорії міжнародних відносин з її різними науковими школами (реалізму, лібералізму, конструктивізму та інших), які по-різному інтерпретують поведінку акторів на міжнародній арені й тому можуть давати рецепти, що лежать у різних площинах, які треба вміло поєднувати для їх реалізації на практиці. Наприклад, Російська Федерація у своїй зовнішній політиці завжди сповідувала принципи *реалізму*, які знаходили вираження у відновленні багатополярного світу та закличках до великих держав керуватися принципами *real politic* у міжнародних відносинах, де сильніші держави можуть ділити світ на свої

сфери впливу, в яких вони ставлять власні умови меншим державам щодо їхньої прийнятної поведінки та не допускають втручання інших великих держав у ці сфери впливу. На протипагу їй від самого початку незалежності Україна була заколисана принципами *лібералізму* в міжнародних відносинах, де вважалося, що такі міжнародні інституції, як ООН, ОБСЄ та інші міжнародні договори й режими, спроможні гарантувати їй воєнну безпеку. На жаль, реалії виявилися суворішими, і тільки героїчний спротив українських Збройних Сил та всього українського народу виступають нині гарантами цілісності й суверенітету України.

Як зазначено в чинному стратегічному документі, «воєнна безпека України є однією із засадничих умов реалізації права українського народу на самовизначення, збереження держави Україна та забезпечення її сталого розвитку на основі найвищих цінностей демократії, верховенства права, свободи, гідності, безпеки і процвітання громадян усіх національностей» [6].

Головною метою Стратегії воєнної безпеки України визначена «завчасно підготовлена та всебічно забезпечена всеохоплююча оборона України на засадах стримування, стійкості та взаємодії, що забезпечує воєнну безпеку, суверенітет і територіальну цілісність держави відповідно до Конституції України та в межах державного кордону України, сприяє інтеграції України в євроатлантичний безпековий простір та набуттю членства в НАТО, передбачає активну участь у міжнародних операціях з підтримання миру і безпеки» [6]. У свою чергу, всеохоплююча оборона – це комплекс заходів, що проводяться одночасно в усіх сферах збройної боротьби (на суші, на морі, в повітряному, інформаційному та кіберпросторі) з використанням усього потенціалу держави та суспільства (військового, політичного, економічного, міжнародно-правового (дипломатичного), духовного, культурного тощо) для відсічі ворогу.

Роблячи висновки з аналізу наведених визначень та стратегічного документа загалом, можна констатувати, що Стратегія воєнної безпеки України в тому вигляді, в якому вона є, має поверховий характер у формі намірів та не дає чітких орієнтирів для практиків у її реалізації. Для порівняння, подібні стратегічні документи інших держав (США, Велика Британія [7]) містять чіткі кінцеві цілі щодо того, чого прагне досягти стратегія, а саме яке місце має зайняти країна у світі в сенсі могутності та міжнародного престижу, конкретні шляхи досягнення цього з використанням усіх інструментів влади (дипломатичних, військових, економічних, інформаційних) стосовно різних загроз, різних суб'єктів міжнародної системи (союзів, коаліцій, держав у різних регіонах) та засобів реалізації стратегії (існуючих і потенційних ресурсів) із зазначенням конкретних фінансових ресурсів, військових спроможностей у вигляді ескадрилій на певних типах літаків, армійських бригад на певних тактичних засобах, військових кораблів певного типу тощо.

Отже, воєнна безпека – це безпека від війни, стратегія воєнної безпеки – договорова, як цього досягти. Слід зауважити, що остання існує у двох вимірах: перший – це підготовка держави та суспільства до оборони, відсічі агресії та інших посягань на суверенітет і територіальну цілісність держави, життя та здоров'я її громадян, другий – позиційна стратегія, тобто досягнення перемоги над конкретним ворогом, яким є сьогодні Російська Федерація, чи закінчення війни на свою користь.

В умовах повномасштабної агресії Російської Федерації проти України, керівництво нашої держави має вирішувати першочергове завдання відсічі агресії, закладаючи разом з тим потужне підґрунтя для воєнної безпеки після закінчення війни, формуючи прийнятне міжнародне безпекове середовище та посилюючи власну міць, використовуючи всі наявні та потенційні інструменти влади.

При цьому треба мати на увазі, що наша воєнна безпека не може формуватися та існувати у вакуумі, адже кожен суб'єкт міжнародної системи оцінює свою можливість керувати всіма наявними в себе елементами влади, застосовувати силу чи ні, і – що найважливіше – вирішувати, якими інтересами перейматиметься його найвища політика, де ці інтереси можуть і будуть не збігатися з інтересами інших.

Уже стало очевидним, що механізми стримування та противаг, створені в міжнародній системі первинними державними суб'єктами та режимами, досі не змогли забезпечити глобальну стабільність і належне урядування, про що, на жаль, засвідчив сам факт агресії Російської Федерації.

В умовах війни проти Росії інструментом укріплення воєнної безпеки України є вироблення та реалізація ефективної стратегії для перемоги (закінчення війни на свою користь) через шляхи та засоби, які ототожнюються з інструментами влади (дипломатією, військовою силою, економікою та інформацією), для досягнення сталого післявоєнного миру.

На дипломатичному шляху варто розглядати весь арсенал багатосторонньої та двосторонньої співпраці з використанням одночасно всіх треків з офіційними та особистісними контактами. Ураховуючи стратегічний курс держави на вступ до НАТО та ЄС, як закріплено в нашій Конституції, членство в цих безпековому, військово-політичному та економічному альянсах за визначенням гарантувало б Україні високий рівень воєнної безпеки.

З одного боку, вступ до НАТО з її статтею 5 щодо колективної безпеки, міг би одразу надати «захисну парасольку». Прикро, але нині НАТО не розглядає зазначений варіант, зосереджуючись на власній безпеці та на недопущенні розростання воєнних дій за територію України, про що неодноразово наголошувало керівництво НАТО [8]. З другого боку, альтернативним варіантом могло би стати створення нових союзів з державами, які мають спільний інтерес щодо захисту від спільного ворога. Можна згадати про заявлені ініціативи щодо створен-

ня такого союзу з Польщею та Великою Британією, до якого могли б увійти також країни Балтії. Справа в тому, що загрозу нападу РФ, яка для нас стала реальністю у вигляді агресії, інші держави нині розцінюють як важливий, але не екзистенційний інтерес, тобто інтерес виживання. Шануючи всю допомогу та виявлену солідарність з боку західних країн, очевидно, що їхні демократичні суспільства не готові до власних людських жертв, які неминуче стануться у випадку вступу збройних сил цих держав у відкриту війну з Російською Федерацією як обов'язок щодо виконання потенційного союзного договору з нашою державою. Очевидно, що наш дипломатичний корпус повинен докладати всіх зусиль щодо ініціювання створення подібного безпекового союзу після закінчення активної фази війни, а тим часом уся держава, її інституції та суспільство загалом мають упроваджувати трансформаційні процеси в усіх сферах життєдіяльності на шляху приєднання до НАТО та ЄС. Крім того, враховуючи беззаперечне лідерство США в консолідації зусиль провідних країн світу на підтримку України, а також найбільшу військову та економічну допомогу, які вони нам надають, необхідно домогтися для України чинного статусу стратегічного партнера США ще до вступу в НАТО.

Попри те, що маятник історії вкотре гойднувся від Мінерви до Марсу, тобто від миру до війни, коли міжнародні інституції (ООН, ОБСЄ) вчергове виявилися неефективними в запобіганні агресії, міжнародний тиск на державу-агресора повинен посилюватися. Для цього мають використовуватися всі міжнародні майданчики, щоб змусити державу-агресора відмовитися від своїх агресивних неімперіалістичних намірів та консолідувати міжнародну підтримку нашої держави.

На відміну від ситуації до 24 лютого цього року, коли в політичному полі єдиним можливим шляхом розв'язання конфлікту на сході України розглядався дипломатичний, сьогодні у вирішенні долі України як суверенної держави на перше місце виходить **військовий інструмент**.

Ураховуючи характер воєнних дій, перемога на фронті залежить від багатьох факторів, серед основних – бойовий дух українських воїнів, оснащеність озброєнням та боєприпасами, ефективне управління та всебічне забезпечення військ та операцій.

Необхідно зауважити, що воля війська до боротьби послаблюється через такі негативні явища, як корупція, безробіття, здорожчання життєво необхідних товарів і послуг та політична поляризація. Це потребує комплексного вирішення на найвищому рівні, консолідації всіх політичних сил на досягнення загальнонаціональної мети.

Багатомісячна героїчна оборона країни об'єктивно вичерпала наші військово-технічні ресурси, додаючи проблем щодо застарілого парку озброєння та військової техніки, якими володіла Україна напередодні війни.

Доктор Джек Вотлінг і Нік Рейнольдс із RUSI у своїй статті [9] указують на певні недоліки українського

війська на полі бою у військово-технічному аспекті. На їхній погляд: російська радіоелектронна боротьба (РЕБ), що блокує канали управління, не дає нам змоги швидко і безперешкодно виявляти та знищувати російську артилерію; російська артилерія сковує дії наших військ, не даючи їм зосередитися для наступальних маневрів; російські крилаті ракети завдають Україні високої економічної та політичної шкоди; дефіцит добре оснащеної бронетехнікою та навченої піхоти обмежує наступальну бойову міць України; обмежений потенціал командно-штабного персоналу знижує здатність України планувати і проводити великомасштабні об'єднані операції.

Міжнародні партнери України можуть змінити цю динаміку, щоб надати Україні можливість повернути собі втрачену територію. Цього неможливо досягти шляхом поставки невеличкими частинами великої кількості озброєння різних парків, кожен з яких потребує окремого навчання, технічного обслуговування та логістики. Натомість партнери України повинні раціоналізувати підтримку, яку вони надають, навколо невеликої кількості платформ. Узгодження цих питань наразі відбувається у форматі «Рамштайн», який збирає керівників оборонних відомств понад п'ятдесяти країн коаліції на підтримку України.

Ключові вимоги до подолання зазначених недоліків – це посилити насамперед такі спроможності: протирадіолокаційні боеприпаси самонаведення для придушення чи знищення російських комплексів РЕБ; реактивні системи залпового вогню для знищення російських складів боеприпасів та матеріально-технічних засобів, щоб позбавити російську артилерію амуніції; 155-міліметрові гаубиці та боеприпаси для запобігання зосередженню та підтримки російських військ, натомість сприяння в зосередженні українських військ; захищені системи зв'язку; протитанкова керована зброя та переносні зенітно-ракетні комплекси; добре захищена бронетехніка, щоб дати українським військам можливість маневрувати під вогнем артилерії; об'єктова протиповітряна оборона для захисту критичної інфраструктури [9].

До цього треба додати масштабну підготовку в процесі формування нових підрозділів, здатних проводити наступальні операції.

Очевидно, що військово-технічна допомога дружніх країн є необхідною умовою підтримання та підвищення бойової могутності українського війська. Єдину вимогу до цієї допомоги можна виразити формулою: «отримувати все, що потрібно, якомога більше та якнайшвидше».

У широкому контексті для перемоги на фронті необхідно мати сучасні ракетно-артилерійські, протиповітряні та протикорабельні комплекси, авіацію, танки, бойові броньовані машини, засоби захисту особового складу. Керівництво держави робить усе можливе, щоб пришвидшити «лендліз», розширити і зміцнити коаліційну допомогу у форматі «Рамштайн», продовжувати двостороннє військово-технічне співробітництво.

Водночас потрібно вже тепер вирішувати питання отримання Збройними Силами України дієвих сил стримування для прийнятної післяконфліктної ситуації, щоб унеможливити нову агресію та гарантувати поствоєнний мир та безпеку. Як влучно зауважив Головнокомандувач Збройних Сил України, Україні потрібні спроможності, щоб протиставити та нейтралізувати центр тяжіння ворога – безкарність у всіх його діях, яка породжується, в тому числі, можливістю наносити ракетно-авіаційні удари на великі відстані, не очікуючи удар у відповідь, прикриваючись, на крайній випадок, ще й ядерною парасолькою [10]. Накопичений ракетний арсенал сьогодні слугує не лише зброєю стримування чи останнім засобом, а й часто знаходить застосування як високоточна ударна зброя для наземного наступу. Для цього потрібні відповідні дієві державні програми переоснащення Збройних Сил України, не забуваючи при цьому про перехід на нові типи літаків та вертольотів, а також про ефективний корабельний склад Військово-Морських Сил для вирішення в Чорному та Азовському морях завдань не лише відсічі морським десантним операціям ворога, а й забезпечення безпеки судноплавства.

Ураховуючи асоційоване членство України в ЄС та заявлену стратегічну мету вступу до НАТО та ЄС, системи військового управління, навчання та підготовки військ повинні вже тепер базуватися на західних стандартах. На допомогу в реалізації цієї трансформації мають прийти багатонаціональні навчання та спільні тренування з військами та штабами партнерів.

Економічний шлях. Без сильної економіки побудова потужних збройних сил практично неможлива. Незважаючи на військову допомогу, яка нині надходить від усього цивілізованого світу для озброєння Збройних Сил України й інших силових міністерств та відомств, що є запорукою отримання воєнної перемоги на фронті, підтримання високої бойової готовності війська в поствоєнний період має спиратися передусім на дієві можливості національного оборонно-промислового комплексу. Традиційні ремонт і модернізація озброєння та військової техніки повинні перерости у створення ефективних вітчизняних систем озброєння та відродження вітчизняного оборонно-промислового комплексу, адже певні сучасні розробки в Україні вже були до війни (ракетні, протитанкові, протикорабельні комплекси, засоби радіолокації тощо). Потрібно поставити їхнє виробництво на промислові рейки та освоїти розробку нових передових систем озброєння.

Усе це стане можливим за умови швидкого відновлення економіки України загалом. Залучення іноземних та вітчизняних інвестицій для створення економіки інноваційного типу є чи не єдиним варіантом швидкого економічного відновлення. Своєрідний «План Маршалла» для України, прозоре законодавство, викорінення корупції є ключовими факторами успіху на цьому шляху. Програма розбудови сучасного українського війська має вийти

на державний рівень як пріоритет номер один і стати головним завданням усього Уряду.

Інформаційний шлях. У сьогоденному світі інформація стала потужним інструментом влади. Стратегічні комунікації покликані забезпечити підтримку в реалізації як національної, так і воєнної стратегії. Публічна дипломатія стає на допомогу традиційній дипломатії в акумуляції підтримки держави та її збройних сил на міжнародній арені. Публічні справи направлені на інформування широкої громадськості про поточну ситуацію, про успіхи та проблемні питання на шляху реалізації вибраного стратегічного курсу. У демократичному суспільстві підтримка громадян є основою роботи будь-якого уряду. Вона надає мандат довіри Президенту, Парламенту та Уряду на впровадження задекларованих реформ.

Кола йдеться про забезпечення воєнної безпеки, одне з головних питань, що постає, скільки це коштує. Склад Збройних Сил України та інших структур безпеки, їхнє укомплектування підготовленим особовим складом, оснащення необхідними для виконання завдань озброєнням та військовою технікою, а також їхнє всебічне забезпечення завжди були та будуть тими параметрами, які держава має збалансувати таким чином, щоб забезпечити максимальну ефективність за прийнятної вартості.

Додаючи до цього інформаційні та психологічні операції, можна досягти потрібного ефекту в реалізації стратегії шляхом впливу на певні як внутрішні, так і зовнішні аудиторії, а також на осіб, покликаних приймати керівні та управлінські рішення.

З іншого боку, враховуючи загальнодоступність і миттєвість проходження інформації у сьогоденному світі та перетворення інформації на зброю, на додачу до завдання ефективного використання інформаційного інструменту постають питання захисту власної інформації та всієї інформаційної інфраструктури від атак противника, а також впливу на відповідні інформацію та інформаційну інфраструктуру ворога. Ця інфраструктура охоплює насамперед мережі зв'язку та електронних комунікацій, які дають можливість віддалено управляти іншими критичними інфраструктурними мережами, як от електричними, транспортними, ресурсними тощо. Нині ця складова інформаційної боротьби більше стосується кібернетичної сфери.

Іншою важливою складовою є інформаційний вплив на свідомість людей, використовуючи всі наявні засоби масової інформації та соціальні мережі. Як видно з досвіду війни з РФ, російський інформаційно-пропагандистський вплив спроможний керувати настроями та діями широких мас на свою користь, заштовхуючи їх у віртуальну реальність та забираючи можливість і необхідність критичного мислення.

Таким чином, інформаційний інструмент, як підкреслюється в доктринах більшості країн – членів НАТО, є одним з інструментів влади, який відіграє важливу роль у забезпеченні національної та воєнної безпеки.

Водночас у доктринальних документах Великої Британії інформація розглядається як така, що посилює інші інструменти влади (дипломатичний, економічний, військовий).

У будь-якому разі всі інструменти влади, розглянуті вище, не можуть розвиватись і застосовуватись ізольовано, а навпаки, є взаємопов'язаними. Адже не можна мати міцну армію без економіки, спроможної її підтримувати, сильна дипломатія спирається на військову та економічну підтримку, і так далі.

З усього наведеного можна зробити кілька найважливіших **висновків**.

1. Воєнна безпека є необхідною передумовою самого існування незалежної, суверенної, цілісної України, її стабільного розвитку та процвітання.

2. Забезпечення воєнної безпеки України має базуватися на виробленні та реалізації ефективної воєнної стратегії. У війні з РФ ця стратегія повинна забезпечити нашу перемогу, а після завершення війни – забезпечити створення, розвиток, підтримання таких сил оборони і безпеки, які спроможні забезпечити сталий мир, у тому числі шляхом готовності до відбиття будь-якої потенційної агресії.

3. Ефективна воєнна стратегія оркеструє та конкретизує кінцеві воєнні (військові) цілі, шляхи та засоби для досягнення вищих політичних цілей. Це вимагає, щоб питання забезпечення воєнної безпеки було пріоритетним у роботі усього Уряду, адже вироблення та реалізація даної стратегії можливі лише за рахунок комплексного застосування всіх розглянутих вище інструментів влади.

4. Кінцеві цілі воєнної стратегії сьогодні мають бути чітко визначені з урахуванням розвитку міжнародної ситуації після завершення війни. Ці цілі повинні бути досяжними, але разом з тим достатніми для забезпечення воєнної безпеки й особливо для запобігання, недопущення у швидкому майбутньому наступної війни. Умови завершення війни мають бути чітко прописані та гарантовані.

5. Якщо нині Україна не має вільного вибору засобів збройної боротьби, покладаючись на допомогу іноземних партнерів, постійно доводячи їм необхідність озброєння Збройних Сил України для успішної боротьби з агресором, то для поствоєнної військової стратегії засоби її реалізації мають охоплювати ефективні засоби стримування (авіацію, ракетні війська, системи протиповітряної, протиракетної, протикорабельної оборони).

6. Дипломатичні зусилля повинні зосередитися на пошуку, створенні та членстві України в дієвих регіональних союзах, у статутах яких має бути присутня стаття щодо колективної безпеки.

7. Асоційоване членство України в Європейському Союзі повинно ефективно використовуватися для синхронного посилення всіх інструментів влади (дипломатичного, військового, економічного, інформаційного).

8. Економічний інструмент має забезпечити реалізацію ефективного плану відбудови та розвитку України з достатніми для цього зовнішніми та внутрішніми інвестиціями, перебудови економіки на інноваційні рейки, зміни її бази з аграрно-ресурсної до переробної та високотехнологічної.

9. Інформаційний інструмент має бути значно посиленним задля швидкого використання успіху в протистоянні із сильним агресором, поширюючи висвітлення України та українського народу як захисників європейських цінностей, миру і стабільності в регіоні та світі.

Висновки

Таким чином, у статті обґрунтовані підходи до вирішення завдання забезпечення воєнної безпеки України, які базуються на теорії міжнародних відносин і стратегії, та визначені шляхи зміцнення воєнної безпеки України в умовах повномасштабного вторгнення Росії в Україну.

Вироблення та реалізація стратегії воєнної безпеки України повинні охоплювати її обидва виміри: як перемогти ворога сьогодні та як забезпечити воєнну безпеку після війни.

Для ефективної імплементації цієї стратегії необхідний комплексний підхід на загальноурядовому рівні, який поєднує одночасне зміцнення та застосування всіх інструментів влади (дипломатичного, військового, економічного та інформаційного).

Перелік літератури

1. *Borrell J.* We need to increase European defence capabilities, working better together [Електронний ресурс] / J. Borrell // EEAS. A Window on the World – Blog by HR/VP Josep Borrell. – Режим доступу : https://www.eeas.europa.eu/eeas/we-need-increase-european-defence-capabilities-working-better-together_en/.

2. *Руснак І. С.* Воєнна безпека України у світлі реформування сектора безпеки і оборони / І. С. Руснак // Наука і оборона. – 2015. – № 2. – С. 9–14.

3. *Stolberg A. G.* The international system in the 21st century [Електронний ресурс] / A. G. Stolberg // U. S. Army War College Guide to National Security Issues : Research Report. Vol. II : National Security Policy and Strategy / edited by J. B. Bartholomees, Jr ; Strategic Studies Institute, US Army War College. – 2012. – P. 137–150. – Режим доступу : <https://www.jstor.org/stable/pdf/resrep12027.12.pdf>.

4. UK Defence Doctrine : Joint Doctrine Publication 0-01 (JDP 0-01) [Електронний ресурс] / Development, Concepts and Doctrine Centre, Ministry of Defence. – 5th Edition. – Shrivenham : DCDC, 2014. – Режим доступу : https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/389755/20141208-JDP_0_01_Ed_5_UK_Defence_Doctrine.pdf.

5. *Clausewitz Carl von.* On War / Carl von Clausewitz ; ed. and transl. by Michael Howard and Peter Paret. – Princeton, NJ : Princeton University Press, 1976. – xii, 732 p.

6. Про рішення Ради національної безпеки і оборони України від 25 березня 2021 року «Про Стратегію воєнної безпеки України» [Електронний ресурс] : Указ Президента України № 121/2021 від 25 березня 2021 р. – Режим доступу : <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/121/2021#Text>.

7. National Security Strategy and Strategic Defence and Security Review 2015 : A Secure and Prosperous United Kingdom [Електронний ресурс] / HM Government // GOV.UK. – Режим доступу : <https://www.gov.uk/government/publications/national-security-strategy-and-strategic-defence-and-security-review-2015>.

8. Війна не повинна вийти за межі України – Столтенберг [Електронний ресурс] // Gazeta.ua. – Режим доступу : https://gazeta.ua/articles/politics/_vijnna-ne-povinna-vijti-zamezhi-ukrayini-stoltenberg/1076691.

9. *Watling J.* Ukraine at War: Paving the Road From Survival to Victory [Електронний ресурс] / J. Watling, N. Reynolds // RUSI. – Режим доступу : <https://rusi.org/explore-our-research/publications/special-resources/ukraine-war-paving-road-survival-victory>.

10. *Залужний В.* Перспективи забезпечення воєнної кампанії 2023 року: український погляд [Електронний ресурс] / В. Залужний, М. Забродський // Укрінформ. – Режим доступу : <https://www.ukrinform.ua/rubric-ato/3566162-ak-zabezpeciti-voennu-kampaniu-u-2023-roci-ukrainskij-poglad.html>.